

АНОТАЦІЯ

Губарева Д.В. Формування соціальної компетентності молодших школярів засобами проєктної діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня вищої освіти доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта, за спеціальністю: 011 – Освітні, педагогічні науки. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2021.

У дисертації представлено результати дослідження проблеми формування соціальної компетентності у молодших школярів засобами проєктної діяльності в педагогічній теорії та практиці.

На основі порівняння та систематизації наукових джерел з проблеми дослідження констатовано, що термін «соціальна компетентність молодшого школяра» не має єдиного трактування і розглядається як інтегративна характеристика особистості школяра, що є системоутворювальною в його структурі й репрезентована ключовими елементами компетентності: знаннями, вміннями, навичками, ціннісним ставленням та здатністю до соціокультурної взаємодії в умовах інтеграції людини з соціумом; підтверджена здатність особистості, що виявляється у відкритості до суспільства, навичках соціальної поведінки, готовності до сприймання соціально спрямованих інформаційних повідомлень, відповідальності перед іншими за свої вчинки та вміння вибудувувати свою поведінку в середовищі поєднаної реальності (реальному і віртуальному) у відповідності до соціальних норм і суспільних цінностей.

З'ясовано, що процес формування соціальної компетентності відбувається під впливом багатоманітних факторів, починаючи від індивідуальних якостей особистості, закінчуючи впливом навколишнього соціального середовища (родина, друзі, вчителі, родичі тощо). Виявлено, що саме ця компетентність вимагає вміння рахуватися з соціальними нормами та правами інших людей. Тому нами було виокремлено основні напрямки в розвитку соціальної компетентності молодших школярів: емпатія, критичність мислення,

усвідомлене ставлення до вибору виду діяльності та комунікативну толерантність.

Процес формування соціальної компетентності має передбачати організацію виховного процесу, яка спрямована на забезпечення всебічного розвитку і виховання соціально компетентної особистості, готової до конструктивної взаємодії і соціально значимої діяльності, що надалі сприятиме набуттю учнями досвіду успішної соціальної взаємодії як в навчальній діяльності, так і в суспільному житті.

Педагоги-практики акцентують увагу на важливій ознаці її сформованості – здатності до неперервного збагачення особистісного досвіду про соціальну поведінку шляхом створення та аналізу життєвих ситуацій, як у реальному, так і віртуальному житті.

У дослідженні з'ясовано, що молодший шкільний вік є сензитивним періодом формування соціальної компетентності особистості. У цей період відбувається формування готовності до співпраці, роботи в команді, розвиваються комунікативні навички, здатність приймати власні рішення і прагнути до розуміння власних потреб і вимог. Результатом активної групової і колективної навчальної діяльності та спілкування школяра є сформованість у нього соціальної компетентності, також активна участь дитини в навчальній діяльності є однією з першооснов формування та інших її ключових компетенцій.

Соціальна компетентність молодшого школяра покликана сформувати знання, уміння, навички та здатності, які потрібні учню для подальшої освіти в постійно змінних соціальних умовах, стати головним механізмом у соціалізації та адаптації, підготувати дитину до освоєння та виконання основних соціальних ролей у суспільстві і має стати кінцевою метою соціалізації дітей.

На основі узагальнення ключових смислових одиниць ми розглядаємо соціальну компетентність як інтегративну здатність особистості, яка формується в результаті соціалізації і навчання та є системою, що включає в себе мотиви, цінності, соціальний досвід, здібності, знання та навички особистості, цілісність

яких забезпечує ефективність взаємодії з іншими людьми, самостійність пошуку конструктивних рішень проблем у практичних життєвих ситуаціях, можливість швидкої адаптації до нових умов життя і самореалізації.

У дисертації теоретично обґрунтовано структуру, визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості соціальної компетентності у молодших школярів, а саме: показники *когнітивно-мотиваційного компоненту* передбачають: усвідомлення соціальних норм, правил поведінки та моральні цінності; інтерпретація власного емоційного стану та розуміння соціальної реальності; *емоційно-рефлексивний компонент* включає в себе навички самоконтролю, саморегуляції особистісних почуттів; розуміння соціальних ролей та вміння їх притримуватись; навички сприймати незначні деталі соціальної ситуації; до показників *операційно-діяльнісного* відносяться навички ефективної взаємодії з суспільством, різноманітність техніки поведінки, комунікативні навички, особиста активність, навички самопрезентації та вміння вирішувати проблемні ситуації.

Створено модель формування основ соціальної компетентності у молодших школярів засобами проєктної діяльності, яка включає в себе блоки: концептуально-цільовий, змістово-процесуальний, результативний. В основу моделі покладено результати психолого-педагогічних досліджень щодо вікових особливостей учнів молодшого шкільного віку та сучасні методологічні підходи (системний, діяльнісний, компетентнісний, синергетичний, середовищний, аксіологічний, особистісно орієнтований).

Проаналізовано та виявлено педагогічні умови, які впливають на формування основ соціальної компетентності молодших школярів засобами проєктної діяльності, а саме: стимулювання рефлексивної діяльності молодших школярів на кожному етапі формування соціальних компетентностей; створення соціально-педагогічного виховного середовища; формування суб'єкт-суб'єктних стосунків на основі діалогу; цілеспрямоване створення комплікативних соціально значущих ситуацій на основі інтеграції набутих знань, умінь і навичок, що визначають рівень сформованості соціальної компетентності суб'єктів навчального процесу; надання можливості учням проявляти себе; залучення

учнів до різних видів суспільно корисної діяльності; чергування різних способів формування проєктних груп для коригування розвитку соціальної компетентності кожного учня; залучення батьків учнів до участі в роботі над проєктом.

Проаналізувавши засоби проєктної діяльності, встановили, що саме цей засіб охарактеризовано як інноваційний підхід в теорії та практиці виховання, який стає допоміжним інструментом при розвитку всіх компонентів соціальної компетентності молодшого школяра. Здійснивши характеристику підходів, змісту, форм та методів для формування основ соціальної компетентності молодших школярів засобами проєктної діяльності, виявили, що інтеграція проєктного навчання з педагогікою співробітництва дозволяє врахувати особливості сучасного покоління та анатомо-психологічні особливості учнів молодшого шкільного віку та створити продуктивну платформу для формування соціальної компетентності молодших школярів.

Обґрунтована система принципів формування соціальної компетентності засобами проєктної діяльності, що охоплює принципи педагогіки співробітництва, а саме: принцип зміни стосунків, оснований на позитивному навчанні; принцип вільного вибору; принцип навчання без примусу; принцип важкої мети; принцип випередження; принцип самоаналізу; принцип інтелектуального фону класу; принцип колективного творчого виховання.

Представлені етапи експериментального дослідження, (констатувальний, контрольний, формувальний) забезпечили реалізацію поставленої мети та впровадження розробленої організаційно-педагогічної моделі та педагогічних умов формування у молодших школярів соціальної компетентності засобами проєктної діяльності.

На констатувальному етапі експерименту було проведено діагностику соціальної компетентності звертаючись до методик: Assessment of Social Competence (ASC): A scale of social competence functions (1985), що була адаптована під вітчизняні цінності та вік молодшого школяра, а також методики соціометричного вивчення міжособистісних стосунків у дитячому колективі (Метод Дж. Морено).

На констатувальному експерименті було встановлено, що 68,8 % учнів молодшого шкільного віку мали низький рівень соціальної компетентності, натомість високий рівень показали тільки 10,4 %. учнів молодшого шкільного віку, що вказує на нагальність розвитку соціальної компетентності в учнів молодшого шкільного віку.

Для формувального експерименту був розроблений та впроваджений авторський курс «Світ у гармонії» в освітній процес. Він допомагає в ефективному формуванні соціальної компетентності учнів молодшого шкільного віку засобами проєктної діяльності з урахуванням індивідуального підходу до кожної дитини, тим самим розвиваючи й м'які навички особистості.

Використання статистичних і математичних засобів, їх інтерпретація уможливили засвідчити, що в учнів експериментальних груп, які навчались за розробленою нами методикою, зростання високого рівня сформованості визначеного феномена відбулося у значно більшій мірі, ніж в учнів контрольних груп (високий рівень – з 8,5 % до 40,5 %; середній рівень – 21% проти 40%; низький рівень – 70,5% зменшились до 19,5% відповідно учнів експериментальних груп), що свідчить про ефективність і дієвість використання даної методики формування соціальної компетентності учнів молодшого шкільного віку засобами проєктної діяльності. Отримані результати формувального експериментального дослідження підтвердили практичну доцільність ефективності запропонованої організаційно-педагогічної моделі та педагогічних умов формування соціальної компетентності молодшого школяра засобами проєктної діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *вперше проаналізовано* сучасний стан дослідження проблеми формування соціальної компетентності у молодших школярів засобами проєктної діяльності в педагогічній теорії та практиці та *теоретично обгрунтовано* особливості формування соціальної компетентності у молодших школярів засобами проєктної діяльності; *визначено* компоненти (когнітивно-мотиваційний, емоційно-вольовий, операційно-діяльнісний), критерії, показники, що їх відображають, та *схарактеризовано* рівні сформованості соціальної

компетентності у молодших школярів (високий, середній, низький); *розроблено* модель формування соціальної компетентності у молодших школярів засобами проєктної діяльності; *виявлено* педагогічні умови формування соціальної компетентності молодших школярів засобами проєктної діяльності (цілеспрямоване створення комплікативних соціально значущих ситуацій на основі інтеграції набутих знань, умінь і навичок, що визначають рівень сформованості соціальної компетентності суб'єктів навчального процесу; стимулювання рефлексивної діяльності молодших школярів на кожному етапі формування соціальної компетентності; створення соціально-педагогічного виховного середовища; формування суб'єкт-суб'єктних ставлень на основі діалогів; надання можливості учням проявляти себе; залучення учнів до різних видів суспільно корисної діяльності; чергування різних способів формування проєктних груп для коригування розвитку соціальної компетентності кожного учня; залучення батьків учнів до участі в роботі над проєктом); *виявлено і доведено* ефективність інформаційно-методичних ресурсів щодо формування соціальної компетентності у молодших школярів засобами проєктної діяльності;

- *обгрунтовано і поглиблено* понятійний апарат – «соціалізація», «компетентність», «соціальна компетентність», «соціальна компетентність молодшого школяра», «проєктна діяльність», який відображає особливості змістового забезпечення формування соціальної компетентності у молодших школярів засобами проєктної діяльності;

- *подальшого розвитку* набули положення про організацію процесу формування соціальної компетентності у молодших школярів засобами проєктної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження: впроваджено у практику комплекс методик продуктивного впливу на формування соціальної компетентності у молодших школярів; розроблено й апробовано авторську експериментальну програму «Світ у гармонії», орієнтовану на формування соціальної компетентності у молодших школярів засобами проєктної діяльності; *розроблено і впроваджено* в освітню практику початкової школи інформаційно-методичні ресурси з проблем формування соціальної компетентності у

молодших школярів засобами проєктної діяльності, а саме: «Особливості формування ціннісного ставлення до людини у дітей молодшого шкільного віку: виховні заходи і батьківські збори», «Світ у гармонії: робочий зошит у 2-х ч.», «Настільний зошит для вчителів для діагностики соціальної компетентності та її компонентів дітей молодшого шкільного віку».

Ключові слова: соціальна компетентність, учні молодшого шкільного віку, проєктна діяльність, формування соціальної компетентності учнів молодшого шкільного віку.

ABSTRACT

Hubareva D. V. The formation of social competence among the elementary school students through project activities. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for a higher Doctor of Philosophy (PhD) degree in the field of knowledge of 01 – Education, in the speciality: 011 – Educational, Pedagogical Sciences. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2021.

The thesis provides the results of the study on the formation of social competence among the elementary school students through project activities in educational theory and practice.

Analysis of the psychological and pedagogical literature suggests that the social competence formation among the elementary school students is one of the most pressing tasks of the primary level of education today.

The issue to state the essence of the “social competence” concept is studied in the research papers of the national and world educators. The Academe concludes that social competence is an essential component of personality. The success of the formation of an individual as an independent member of society depends on it. The research is aimed to examine the development of school-age students, highlighting the features of students’ interaction with society and their skills to work in partnership.

The main task of the primary level of education offered as the Basic Component of General Education is to develop practical and vital skills, to teach a child to navigate under new real-life conditions, to find his or her place among others, to feel the limits

of acceptable behaviour, and to initiate virtue, rather than to give a child a system of branch knowledge.

The analysis of academic and pedagogical works has shown that the social competence of an elementary school student requires the following skills: to analyse the way the social institutions function, determining their place in them, and design strategies for their lives, considering the interests and needs of different social groups, individuals according to social norms and rules existing in Ukrainian society and other factors; to cooperate productively with different partners in a group and a team, play different roles and perform different functions in the team, show initiative, and support and control their own interactions with others; to use technologies for conflict transformation and constructive conflict resolution, achieving consensus, and taking responsibility for decisions made and their implementation; to set activity goals together, to plan, develop and implement social projects and strategies for individual and team action; to define the goals of communication, apply effective communication strategies depending on the situation, and be able to adjust emotionally to deal with others.

Concerning the importance of developing social competence among the elementary school students, researchers and specialists have come to the same conclusion, since this age is very favourable for social development of a child. When a child starts school, the conditions of his or her life, the nature of the leading (learning) activities, and communication with the age-mates change. The social competence of an elementary school student is considered as his or her skills to solve problems of social interaction that are relevant and appropriate for his or her age and abilities. The main feature of the social competence of elementary school students is their personal relevance and the social significance of the tasks and problems to be solved exactly for their age. At the elementary school age, a child socialises actively and adapts to new conditions, learning social norms, rules, and values.

The main feature of the elementary school age that scholars specify is a shift of a child's social position. He or she gets into systematic teaching, becomes a member of the school and the class community, and his or her relationships with adults change. This expands and intensifies the system of his or her interaction with the surrounding

reality and strengthens the importance of spontaneous socialisation processes for his or her personal growth.

The child's social competence formation is based on such personal complexes as achievement motivation, spontaneity, self-appreciation, high self-esteem, and the ability to behave constructively in difficult situations.

By summarising the key units of meaning, we consider social competence as an integrative ability of an individual, which is formed as a result of socialisation and learning and is a system that includes reasons, values, social experience, abilities, knowledge, and personal skills, the integrity of which ensures effective interaction with other people, independent search for constructive solutions to problems in various real-life situations, ability to adapt quickly to new conditions of life and self-realisation.

The thesis theoretically substantiates the structure, defines the criteria, indicators and qualifies the levels of social competence formation among the elementary school students, such as: the indicators of the *cognitive and motivational component*, which includes awareness of social norms, rules of behaviour and moral values; interpretation of the personal emotional state and understanding of social reality; *the emotional and reflexive component* that includes skills of self-control, self-regulation of personal feelings; understanding of social roles and ability to perform them; skills to perceive insignificant details of the social situation; the *operational and activity* indicators, which include the skills of effective interaction with society, a variety of behaviour techniques, communication skills, personal activity, self-presentation skills and the ability to solve challenging situations.

The research reveals that one of the most effective means to form social competence among the elementary school students is a project activity.

While doing educational projects a teacher shall consider the organisation of project activities, including features of the age stage, choosing the project topics that meet the interests of students, and special guidance on the project activities of students provided by the teacher.

The most common projects in elementary schools are exploratory, informational, creative, play, practical (practice-oriented) ones. The essence of their content will be described below. The exploratory project is based on the search for information and

new knowledge about a particular research subject. Unlike the previous one, the informational project is integrated in its nature and involves collecting interesting facts of an interdisciplinary nature and obtaining integrated information. The practice-oriented (practical) project focuses on social interests: document, program, recommendations, vocabulary, and the like. The project requires a full description of all the activities of its participants with all the functions assigned to each of them. The creative project involves the creation and presentation of illustrative material, a script, a travel journal together with literary characters, a collage, a photo project, a video film, and the like. The play project is closely associated with the latter, involving the staging of exhibitions, performances, and role-playing.

The analysis of scientific and methodological literature shows that during implementing projects with elementary school students, their cognitive interests grow; the skills to work in teams and with different sources of information are developed; children learn to be responsible; the active position and the ability to bring things to a conclusion are formed; the favourable conditions to use such methods of training and education as discussions, brainstorming, search and research methods are created; the principles of free choice and reliance on the subjective experience of students are implemented, as students often decide on the topic of the project, using their accumulated knowledge and skills.

As a result of the experimental work, we developed an organisational and pedagogical model of social competence formation among the elementary school students through project activities, which consists of the following: goals, objectives, scientific approaches, basic principles of social competence of an elementary school student, content, teaching conditions, stages of educational work, methods, tools, components, indicators, levels and results of social competence formation among the elementary school students through project activities.

The system of principles of social competence formation through project activities, covering the principles of cooperative pedagogy, such as: shift-in-attitudes principle based on positive learning; the free-choice principle; the principle of learning without coercion; the principle of difficult goals; the principle of advanced thinking;

the principle of self-reflection; the principle of the intellectual background of the class; and the principle of collective creative education, is substantiated.

The presented stages of the experimental study (ascertaining, control, and forming) have ensured the realisation of the goal and implementation of the developed organisational and pedagogical model and educational conditions for social competence formation among the elementary school students through project activities.

At the ascertaining stage of the experiment the diagnostics of social competence was carried out with the help of the following methods: Assessment of Social Competence (ASC): a scale of social competence functions (1985), which were adapted to the national values and age of the elementary school student. As well as the techniques of sociometric study on interpersonal relations within a group of children (J. Moreno's Method).

As a result of the ascertaining experiment, it was found that 68.8% of elementary school students had a low level of social competence, and only 10.4% of elementary school students demonstrated a high level. This indicates the urgency of developing social competence among the elementary school students.

To carry out the forming experiment, the original course entitled "The World in Harmony" was developed and implemented in the educational process. This course helps to form effectively the social competence of the elementary school students through project activities, keeping the individual approach to each child, thus, developing uncultivated personal skills as well.

The use of statistical and mathematical tools as well as their interpretation made it possible to state that the students of the experimental groups, who were taught according to the methods we developed, showed a much greater increase in the high level of formation of a certain phenomenon than the students of the control groups (high level was 8.5% to 40.5%; medium level – 21% to 40%; low level – 70% to 19.5% compared to the students of the experimental groups), which indicates the effectiveness and efficiency of using this method of social competence formation among the elementary school students through project activities. The results of the forming experimental study confirmed the practical feasibility and effectiveness of the proposed

organisational and pedagogical model and educational conditions of social competence formation among the elementary school students through project activities.

The scientific novelty and the theoretical significance of the research are as follows: the current state of the study on the formation of social competence among the elementary school students through project activities in educational theory and practice is analysed *for the first time*; the components (cognitive and motivational, emotional and volitional, operational and activity) are substantiated; the criteria (cognitive and motivational, emotional and volitional, operational and activity), the indicators of the social competence among the elementary school students are defined and its levels (high, average, low) are qualified; the model of social competence formation among the elementary school students through project activities is developed; the organisational and educational conditions for the social competence formation among the elementary school students (the willingness of an elementary school teacher to engage in collaborative pedagogy; analysis and evaluation of the characteristics of the student group when the teacher organises work on the project and coordinates project activities; alternating between different ways of forming project groups to adjust the development of each student's social competence; involving parents of students to participate in the work on the project) are justified; the structure, types, and methods of social competence formation among the elementary school students are further improved.

The results of the research are of practical importance as they can be implemented into the educational practice of elementary school information and methodological resources on the social competence formation among the elementary school students through the following project activities: “Specific Features of the Formation of the Appreciative Attitude to a Person Among Elementary School Students: Educational Activities and Parents' Meetings”, “The World in Harmony: Workbook. 2 parts”, A Teacher's Handbook for Diagnosing Social Competence and its Components Among Elementary School Students.”

Key words: social competence, elementary school students, project activities, social competence formation among the elementary school students.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

Монографії

1. Mariana Sevastiuk, Inna Perepeliuk, **Daria Hubarieva** Theoretical and Practical Principles of Primary Education in Vasyl Sukhomlynsky's Legacy. Trends and prospects of the education system and educators' professional training development Mariia OLIINYK, Otilia CLIPA, Malgorzata STAWIAK-OSOSINSKA (editors) - LUMEN, 2020 – p. 511-526

Статті в наукових фахових виданнях України

2. **Губарєва Д.В.** Педагогічні умови впровадження музичного супроводу в навчально-виховний процес початкової школи. *Збірник наукових праць педагогічних наук*. 2018. С. 58-62.

3. Матвієнко О.В., **Губарєва Д.В.** Вплив засобів масової інформації на формування моральної свідомості дітей молодшого шкільного віку. *Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University. Series «Pedagogical Sciences»*. 2018. №. 5. С. 114-119.

4. **Губарєва Д.В.** Вплив соціальної компетентності на інтелектуальний показник особистості. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: 17 Теорія і практика навчання та виховання*. 2019. Вип. 31. С. 51 – 56.

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних

5. **Hubarieva, D. V.** Formed social competence as means to solve bullying at schools. *International journal of education and science*, 2019, 2, no. 1: 29-34. DOI 10.26697/ijes.2019.1.04.

6. **Губарєва Д. В.** Соціальна компетентність в умовах сучасної початкової школи України. *Журнал «Вісник університету імені Альфреда Нобеля»*. Серія «Педагогіка і психологія». 2020. С. 27-32.

7. Matviienko O. **Hubarieva D.** Diagnosis of the level of social competence in primary school students. *IntellectualArhive*, 2021. April- June. Volum 10, number 2, p. 114-129. DOI: 10.32370/IA_2021_06_15

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Васютіна Т., **Губарєва Д.**, Осіпова І. Дидактичні можливості змішаного навчання у проектній діяльності учнів 4-ого класу. *Початкова школа і сучасність*. 2018. №7. 3-7 с.

9. **Губарєва Д.В.** Соціальні мережі як засіб подолання булінгу в освітньому процесі між представниками освіти та її замовниками. *Вісник психології і педагогіки. Збірник наук. Праць. Круглий стіл «Формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій»*. 2019. Випуск 24. С. 13-15

10. **Губарєва Д.В.** Формування соціальної компетентності як засіб подолання прокрастинації в учнів молодшого шкільного віку. Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми психології розвитку особистості». Психологічний і педагогічний дискурс: наукові записки вчених : збірник матеріалів конференції. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. С. 240 – 241.

11. **Губарєва Д.В.** Психологічні установки при формуванні соціальної компетентності учнів молодшого шкільного віку. Міжнародна науково-практична конференція «Педагогіка та психологія: сучасний стан розвитку наукових досліджень та перспективи»: матеріали наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 20 – 21 лист. 2020 р. С. 143-146.

12. **Hubarieva D.V.** V International Scientific and Practical Conference «Psychological and Pedagogical Problems of modern specialist formation» – Riga, Latvia, June 6-10, 2019

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

13. Матвієнко О.В. **Губарєва Д.В.** Особливості формування ціннісного ставлення до людини у дітей молодшого шкільного віку: виховні заходи і батьківські збори Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 112с.

14. Матвієнко О., Митник О., **Губарєва Д.** Світ у гармонії: робочий зошит. У 2-х ч. Ч 1. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 64с.

15. Матвієнко О., Митник О., **Губарєва Д.** Світ у гармонії: робочий зошит. У 2-х ч. Ч 2. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 56 с.

16. Матвієнко О., **Губарєва Д.** Діагностика соціальної компетентності та її компонентів у дітей молодшого шкільного віку. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 113 с.

17. Матвієнко О., Митник О., **Губарєва Д.**, розробники; власники. Світ у гармонії: робочий зошит. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на текст № 104887. Трав. 26, 2021.

18. Матвієнко О., Митник О., **Губарєва Д.** розробники; власники. Світ у гармонії: робочий зошит. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на текст № 104888 .Трав. 26, 2021.